

FLORENTINA-GISELA CUMPENAȘU

FLORENTINA-GISELA CUMPENAȘU

**INTERJECȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ.
STRUCTURA SEMANTICĂ
ȘI GRAMATICALĂ**

Editura UNIVERSITARIA

Craiova, 2017

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Constantin Tibrian

Prof.univ.dr. Găitănanu Ștefan

Copyright © 2017 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CUMPENAȘU, FLORENTINA GISELA

Interjecția în limba română. Structura semantică și gramaticală / Florentina-Gisela Cumpenașu. - Craiova : Universitaria, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1286-0

821.135.1

Prefață

Cu excepția lucrărilor de gramatică, în care interjecția a fost descrisă ca clasă lexico-gramaticală independentă, această parte de vorbire, considerată de Saussure însuși la periferia sistemului lingvistic, întrucât contrazicea în mare măsură caracterul arbitrar al semnului, a fost abordată în puține studii.

În consecință, lucrarea Interjecția în limba română. *Structura semantică și gramaticală*, realizată de doamna Cumpenașu Florentina-Gisela, și-a propus o cercetare de tip monografic, care să abordeze formele de manifestare a interjecției la toate nivelurile comunicării.

Autoarea și-a alcătuit o bază de date complexă, cu informațiile din literatura de specialitate, o bază de exemplificare cvasi-exhaustivă și s-a înarmat cu metodele moderne de cercetare din pragmatolingvistica actuală.

Baza de exemplificare a constat din două părți: una statică și una dinamică.

Partea statică e reprezentată de un inventar al interjecțiilor românești excerptate din *Micul dicționar academic* (2001-2002), confruntat deseori, pentru clarificarea lecțiilor și fixarea etimologiilor, cu *Dicționarul explicativ al limbii române* (1996).

Partea dinamică este constituită dintr-un corpus de enunțuri din creația unor autori reprezentativi (I. Creangă, I. L. Caragiale, I. Slavici, M. Preda, Camil Petrescu, L. Rebreanu), dar și din contexte de limbă română vorbită, considerată ca o comunicare cu un coeficient de expresivitate mai pronunțat.

În acest sens, au fost preluate și exemple din lucrarea d-nei Dascălu Jinga, *Corpus-ul de română vorbită. Eșantioane* (CORV), apărută în anul 2002.

Metoda analitică a fost utilizată, în primul rând, în definirea interjecției ca semn lingvistic, în descrierea morfematică a acesteia, și în abordarea unui subcapitol special referitor la interjecție ca bază de derivare în alcătuirea a numeroase familii de cuvinte.

Nivelul gramatical a surprins funcționalitatea și a disponibilitatea selectivă ale interjecției din punct de vedere sintactic.

Descrierea semantică, contextuală, s-a îmbinat cu abordarea pragmatică din perspectiva actelor de vorbire expresive și directive.

S-a început cu definirea interjecției ca semn lingvistic, urmărindu-se două obiective: surprinderea specificului structural (aspectele ce o diferențiază de semnele lingvistice cu caracter noțional; evidențierea trăsăturilor ce fac diferența între interjecțiile propriu-zise, pe de o parte și onomatopee pe de alta, dar și a celor prin care se aseamănă, în virtutea cărora ele sunt abordate de specialiști în aceeași clasă lexico-gramaticală).

Specificul structural al semnelor interjecționale nu a putut fi surprins prin aparatul teoretic saussureean, din cauza caracterului general al teoretizărilor din *Cursul de lingvistică generală*.

S-a apelat, în consecință, la teoria glosematică daneză, observându-se, că, în timp ce un semn prototipic este realizat prin relația semiotică dintre substanța conținutului și cea a expresiei, „semnul interjecțional nu presupune funcția semiotică (relația) dintre o formă a conținutului și o formă a expresiei, ci relația dintre substanța nestructurată a conținutului și forma (substanța structurată) a expresiei” (p. 21).

De altfel, prima parte a lucrării este organizată luându-se ca model structura semnelor lingvistice.

Se începe cu descrierea formală (semnificantul), nu înainte de a face o caracterizare lingvistică (tipuri de interjecții propriu-zise, tipuri de onomatopee și distincția dintre acestea).

S-a trecut apoi la descrierea pe niveluri: fonetic (fonologic), structural (morfematic), sintactic și pragmatic.

La nivel fonologic, au fost abordate atât formațiile tipice, cât și cele aparte. Acestea din urmă conțin sunete ce nu aparțin sistemului românesc și îmbinări de sunete nemaiîntâlnite la alte cuvinte. De asemenea, au fost exemplificate fluctuațiile vocalice și consonantice ca și variantele fonetice interjecționale.

Descrierea structurală este mai amplă, evidențiind opozițiile simplu-compus-grupare locuționară.

Baza de exemplificare extinsă a autoarei (unități și contexte) a permis nuanțarea fiecărui aspect al cumulului formal și semantic în manifestările discursive.

Fenomenul repetiției, considerat de cei mai mulți gramaticieni (nu și de *GALR*) un procedeu de compunere, este descris într-un capitol bine reprezentat în configurația lucrării, de asemenea, cu foarte multe exemple.

În mod inedit, autoarea a evidențiat raportul de inversă proporționalitate între funcționarea afixelor în configurația elementelor interjecționale și implicarea acestora ca bază de derivare (verbală și substantivală) într-un model destul de productiv, ce a generat numeroase familii de cuvinte.

Analiza semantică s-a făcut în maniera obișnuită, prin gruparea interjecțiilor în câmpurile semantice cunoscute (stări fizice sau psihice elementare, acte e voință, reproduceri onomatopice).

În același fel, au fost descrise și relațiile semantice dintre ele (sinonimia, omonimia, polisemia), fenomene mult mai puțin extinse decât la elementele celorlalte părți de vorbire.

Descrierea sintactică a surprins cele două aspecte: apariția lor în structura argumentală a altor cuvinte (verbe, de cele mai multe ori) și statutul lor de generator de valențe sintactice proprii (când au valoare verbală), cerând, ele însele, compliniri actanțiale.

Plecând de la structura descrierilor din *GALR* (lucrare avută întotdeauna în vedere) și de la diferitele teorii ale actelor de vorbire (J. Austin, J. Searle ...), autoarea descrie și exemplifică valorile emotive ale interjecțiilor în structura actelor expresive și rolul lor în exprimarea actelor directive.

Considerăm că s-au îndeplinit obiectivele propuse în cercetarea de față: alcătuirea unei baze de date cu informațiile din literatura de specialitate; adoptarea unui inventar al unităților și a unui corpus de texte reprezentative; o abordare teoretică modernă, care a reușit să surprindă trăsăturile individualizatoare ale acestei părți de vorbire și diversitatea modalităților de manifestare a ei la nivel discursiv.

Prima lucrare monografică despre interjecție din gramatica limbii române, această carte deschide, prin rezultatele la care a ajuns, perspective inedite cercetărilor ulterioare, un instrument deosebit de util elevilor, studenților și cadrelor didactice, care va contribui la înțelegerea mai complexă și mai adecvată a faptelor de limbă ce caracterizează această parte de vorbire.

*Prof.univ.dr.
Ștefan Găitănanu*

I. INTRODUCERE

Teza de doctorat *Structura semantică și gramaticală a interjecției în limba română* constituie un studiu aprofundat asupra unor probleme ce suscită un real interes în lingvistica românească.

În cercetarea efectuată asupra fenomenului interjecțional în limba română au fost luate drept puncte de plecare aspectele teoretice cuprinse în tratatele și monografiile unor lingviști și pragmaticieni străini (J. Austin, E. Benveniste, M. Grammont, D. Maingueneau, F. De Saussure, J. Austin, J. Searle) și români (A. Bidu-Vrânceanu, D. Caracostea, I. Coteanu, C. Dominte, V. Guțu-Romalo, A. M. Minuț, S. Pușcariu, Al. Rosetti, D. Rovența-Frumușani). Acest demers s-a bazat, de asemenea, pe cele două dicționare explicative (*DEX* 1996) și (*MDA* 2001, 2002), care au constituit materiale importante pentru structurarea și analiza interjecțiilor, ca și pe un corpus variat, alcătuit din texte de limbă română vorbită, culese de către specialiști și cuprinse în volumul *Corpus de română vorbită. Eșantioane (CORV)*.

Exemplificări interesante au fost oferite din operele literare, caracterizate printr-un grad mare de oralitate și expresivitate, ale marilor scriitori: I. Creangă, I. L. Caragiale, I. Slavici, M. Preda, C. Petrescu, L. Rebreanu. De asemenea, s-au luat în considerare în analiza interjecțiilor, noile puncte de vedere formulate în *Gramatica Academiei (GALR 2008)*.

Metodele și procedeele de cercetare a materialului factual sunt cele utilizate în mod frecvent: metoda descriptivă, ce a făcut posibil studiul amănunțit al interjecțiilor prin identificarea acestora, fixarea lor pe fișe, clasificarea și sistematizarea, conform trăsăturilor comune sau diferențiale, descrierea lor din puncte de vedere diferite: fonetic, structural, semantic; metoda comparativ-istorică, utilizată pentru studierea în plan comparativ a interjecției; metoda derivațională, cu ajutorul căreia s-a evidențiat structura derivațională puternică pe care o dețin interjecțiile onomatopice; metoda pragmatică, ce a permis cercetarea interjecțiilor în funcție de cele două tipuri de acte de vorbire pe care acestea le realizează la nivelul limbii: acte expresive și directive.

Cercetarea întreprinsă reprezintă prima încercare de studiere în detaliu a interjecțiilor în limba română, ceea ce reprezintă un element de noutate: această parte de vorbire nu a fost tratată decât sumar în literatura de specialitate.

Rolul prezentei teze este de a evidenția, pe cât posibil, importanța pe care o are această parte de vorbire în limba noastră, iar studiul teoretic efectuat contribuie la o mai bună înțelegere a acestui fenomen. Importanța practică a prezentei lucrări constă în posibilitatea utilizării rezultatelor obținute în urma cercetării în procesul de predare a limbii române și de elaborare a unor cursuri descriptive și funcționale.

Obiectivul principal al cercetării îl reprezintă studiul interjecției ca mijloc de redare a expresivității și de realizare a creativității în limbă la nivel fonetic, structural, semantic, sintactic și pragmatic.

La nivel fonetic, s-au studiat variantele fonetice, în special, fluctuațiile vocalice ale interjecțiilor.

Structural, acestea au fost studiate din punct de vedere al numărului de constituenți.

La nivel semantic, s-au luat în calcul anumite aspecte legate de sinonimia onomatopeică, de omonimie și polisemie, cât și de procedeele de îmbogățire a vocabularului prin mijloace interne, cum ar fi: derivarea și compunerea prin repetiție.

La nivel pragmatic, s-au evidențiat valorile discursive pe care le au interjecțiile în structura actelor de vorbire.

Problemele abordate sunt structurate în șapte capitole: *Introducere*, *Interjecția ca semn lingvistic*, *Interjecția - bază derivațională*, *Funcționalitatea sintactică a interjecției*, *Valorile pragmatice ale interjecției*, *Concluzii și Bibliografie*.

Introducerea are în vedere motivarea temei propuse și prezentarea strategiei de lucru. În acest scop, s-a recurs la o serie de materiale cu caracter teoretico-practic și s-a prezentat structura lucrării și obiectivele urmărite.

Capitolul al II-lea, *Interjecția ca semn lingvistic*, cuprinde trei subcapitole: *Specificul semiotic al semnului interjecțional*, *Semnificatul și Semnificatul*.

În primul subcapitol, *Specificul semiotic al semnului interjecțional*, s-a elaborat o teorie cu privire la interjecție ca semn lingvistic, mai întâi pornind de la principiile prezentate de Ferdinand de Saussure în *Cursul de lingvistică generală*, care domină întreaga lingvistică modernă. Apoi, s-a recurs la o descriere mai analitică a structurii semnului din perspectiva structuralismului danez (teoria